

Asociația pentru Politică Externă, împreună cu Friedrich-Ebert-Stiftung, vă propune un Newsletter pe subiecte de politică externă și integrare europeană a Republicii Moldova. Newsletter-ul este parte a proiectului comun „Dialoguri de politică externă”.

foreign policy association
APE
asociația pentru politică externă

**FRIEDRICH
EBERT
STIFTUNG**

NEWSLETTER

BULETIN LUNAR • APRILIE 2021 • NR.4 (182)

Sinteze și Dezbateri de Politică Externă

Newsletter-ul este realizat de Mădălin Necșuțu, redactor-coordonator

TEMELE EDIȚIEI:

1. *Olesea Stamate, consilieră prezidențială: „Corupția este un fenomen larg răspândit și bine înrădăcinat în Republica Moldova”*
2. *Ion Sturza, fost premier și om de afaceri: „Percepția publică, care nu este departe de realitate, e că sistemul este profund corupt”*
3. *Editorial de Mariana Rață: „Justiția, în deliberare. Deja de 10 ani!”*
4. *Opinia expertului, Iulian Rusu: „Integritatea trebuie promovată prin consolidarea eforturilor, dar și a mecanismelor de control al integrității de către ANI, CSM și CSP”*

Știri pe scurt

Curtea Constituțională a suspendat pe 23 aprilie cele două hotărâri ale Parlamentului, care vizau revocarea din funcție a președintei Curții Constituționale, Domnica Manole, și numirea lui Boris Lupașcu. „Președintele ad-interim al Curții Constituționale a admis (...) cererea de suspendare a acțiunii hotărârii parlamentului privind anularea prin retragere parțială a hotărârii parlamentului nr. 121 din 16 august 2019 privind numirea unui judecător al Curții Constituționale și a hotărârii parlamentului din 23 aprilie 2021 privind numirea unui judecător al Curții Constituționale, depusă de Sergiu Litvinenco, deputat în Parlamentul Republicii Moldova”, se arată într-un comunicat al Curții Constituționale. Decizia este definitivă și nu poate fi supusă niciunei căi de atac. În dimineața zilei de 23 aprilie, majoritatea parlamentară a votat o decizie de revocare a judecătoarei Curții Constituționale, Domnica Manole, motivând că Parlamentul este organul în măsură să facă acest lucru.

Guvernul României a acordat Republicii Moldova, cu titlu gratuit, 132.000 doze de vaccin AstraZeneca. Respectivele doze, aflate în rezervă Ministerului Sănătății României, au fost trimise pe 17 aprilie Agenției Naționale pentru Sănătate Publică din Republica Moldova, în vederea gestionării pandemiei împotriva COVID-19. „În scopul oferirii sprijinului Republicii Moldova de combatere a răspândirii noului coronavirus, au mai fost executate 2 misiuni de transport vaccinuri, totalizând un număr de 72.000 doze, în data de 27 februarie respectiv, 27 martie 2021”, a precizat Departamentul pentru Situații de Urgență de la București. În decembrie 2020, în cadrul vizitei întreprinse la Chișinău de către președintele României Klaus Iohannis, oficialul român a anunțat că România va trimite la Chișinău un ajutor de 200.000 de doze de vaccin împotriva COVID-19. În aceeași zi, Republica Moldova a primit încă 48.000 de doze de vaccin AstraZeneca împotriva COVID-19 expediate prin platforma COVAX, un parteneriat între CEPI, Gavi, UNICEF și OMS.

Președintele Republicii Moldova, Maia Sandu, a efectuat pe 19 aprilie, o vizită oficială la Consiliul European (CoE), Strasbourg, acolo unde a discutat cu oficialii europeni subiecte ce țin de reforma justiției, combaterea corupției de nivel înalt, elaborarea unui program de recuperare economică, cooperarea cu autoritățile publice locale și securitatea regională. Maia Sandu a reiterat totodată angajamentul Republicii Moldova de a îndeplini obligațiile asumate în momentul aderării la CoE privind edificarea unui stat de drept viabil. „Contrabanda, spălarea banilor, amenințările hibride sunt toate amenințări transnaționale. Observăm că multe țări din Europa de Est se luptă, de asemenea, cu instituțiile slabe, ceea ce sporește nesiguranța noastră colectivă în regiune. Înțeleg că în Europa există o oboseală în ceea ce privește transformarea democratică prelungită. Oamenii din țara mea sunt, de asemenea, obosiți să audă despre reforme interminabile și despre încercările eșuate de a oferi o viață mai bună pentru toți. Transformările autentice necesită o voință politică puternică”, a declarat Maia Sandu la Strasbourg. De asemenea Consiliul European a lansat, luni, Planul de acțiuni al Consiliului European pentru Republica Moldova pentru anii 2021-2024 în prezența președintelui Republicii Moldova, Maia Sandu și a secretarului general al Consiliului European, Maria Pejcinovic Burici.

Cheia unei reforme reușite: integritatea judiciară înainte de toate

Mădălin Necșuțu

Măcinată de lupte pentru putere în ultimii 30 de ani și o democrație fragilă, Republica Moldova are nevoie de un

„moment zero” în ceea ce privește reformarea justiției, poate cel mai important sector care, odată reformat, ar încheia perioada tranziției celor ultime trei decade.

Republica Moldova se află în fața unei pietre de încercare. Am asistat în ultimele luni, începând cu decembrie 2020, la un adevărat asalt al statului de drept în care majoritatea

► actuală parlamentară a forțat atât sistemul legislativ printr-un pachet de legi controversate, cât și temeliile constituționale.

Atacurile virulente la adresa Curții Constituționale și a judecătorilor au dat încă o dată măsura necesității întăririi statului de drept.

Dar acest lucru nu se poate realiza decât printr-o reformă profundă a sistemului judiciar, în condițiile în care toate doleanțele populare precum sărăcia, lipsa locurilor de muncă și corupția sunt legate nemijlocit de o profundă schimbare la nivel juridic care au să dea tonul celorlalte schimbări în societatea de la Chișinău.

Este greu de crezut că actualul sistem politico-juridic va dori să schimbe prezentul status quo. Sistemul „îmbătrânit în rele” nu va ceda ușor.

Este nevoie de multă voință politică și, de ce nu, de sprijin extern din partea partenerilor de dezvoltare pentru realizarea acestui deziderat. Nicio reformă nu este lesne de realizat, dar este vital pentru Republica Moldova să înceapă cu primenirea actualei clase politice și a celor din sistemul judecătoresc și al procurorilor care nu doresc cu adevărat schimbarea.

Casta închisă în care aceștia aleg să-și desfășoare activitatea trebuie să devină una transparentă. Ea trebuie să se alinieze celorlalte două puteri - executivă și legislativă - și să formeze triada echilibrului puterilor în stat pentru ca Republica Moldova să poată devină o democrație veritabilă de tip occidental, fără trăsături autocrate.

Corupția este un fenomen larg răspândit și bine înrădăcinat în Republica Moldova

Olesea Stamate, consilieră prezidențială și fostă ministă a justiției din Republica Moldova

Consiliera prezidențială pe probleme de justiție, Olesea Stamate, a avut amabilitatea să ne ofere un interviu în care am vorbit despre cum ar putea fi reformată justiția din Republica Moldova și cât de viabilă este soluția evaluării externe a magistraților, pe fondul unei tendințe autocratice a acestui sistem judiciar din ce în ce mai închis și opac. Dânsa ne-a explicat resorturile care ar putea sta în spatele unei reforme reușite în acest domeniu absolut prioritar pentru dezvoltarea de mai departe a Republicii Moldova într-un spirit democratic și al valorilor europene. Vă invităm să citiți în rândurile care urmează interviul:

■ **Ați fost de curând la Consiliul Europei, acolo unde s-a semnat Planul de acțiuni al Consiliului Europei pentru Republica Moldova pentru anii 2021-2024. Aș vrea să ne explicați ce presupune acest document, cu precădere pe zona de justiție.**

■ Acest document are mai multe componente ce țin de zona de justiție pe diverse paliere. Atât anumite schimbări la nivelul funcționării justiției sau îmbunătățirea funcționării justiției cum ar fi de exemplu cazul Consiliului Superior al Magistraturii. La fel este cazul și altor instituții susținute de-a lungul timpului de Consiliul Europei precum Consiliul pentru Egalitate și Eliminarea Discriminării.

De asemenea, documentul mai prevede și promovarea unor metode alternative la soluționarea cauzelor non-judiciare. În principiu, documentul este o continuare și o aprofundare a ceea ce s-a făcut în ultimii 5-10 ani.

■ **Președinta Maia Sandu a spus la Strasbourg, la Consiliul Europei, că lupta împotriva corupției rămâne prioritatea sa numărul unu. Cât de grea este lupta cu sistemul cleptocratic politic de sorginte sovietică de la Chișinău?**

■ Lupta împotriva corupției este grea. Mă refer aici la toate domeniile. Atât corupția din sistemul politic, cât și cea din sistemul justiției. Corupția este un fenomen larg răspândit și bine înrădăcinat în Republica Moldova. Acest lucru dăunează foarte mult, atât mica corupție, cât și cazuri mari și excepționale de corupție pe care le vedem că mai există și în alte țări.

Corupția este peste tot, de la mic la mare, în toate domeniile de activitate și asta are impact și asupra vieții cetățenilor obișnuiți și asupra mediului investițional și asupra bugetului public, deoarece de acolo achitam prejudiciile în urma proceselor la CEDO. Dar nu numai. Eu cred că dacă ar fi să calculăm prejudiciile indirecte ale corupției, acestea depășesc de zeci de ori acele daune pe care le achitam executând hotărârile CEDO.

Însă lupta anticorupție nu o poate duce președintele, deoarece nu are asemenea competențe. Este foarte clar că lupta anticorupție trebuie să fie desfășurată de instituțiile cu competențe în acest domeniu. Mă refer aici la Procuratura Anticorupție, Centrul Național Anticorupție, Autoritatea Națională de Integritate

(ANI) pe segmentul său. Ori aceste instituții funcționează, din păcate, defectuos. Mai precis, ele nu se ocupă de ceea ce ar trebui să o facă din varii motive.

■ **Ați discutat și aspecte ce țin de zona justiției în cadrul recente vizitei pe care ați făcut-o împreună cu doamna președinte Maia Sandu la București? Dacă da, ne puteți spune vă rog despre ce a fost vorba și cum v-ar putea ajuta România în acest sens?**

■ Am discutat acest subiect cumva subsidiar. Nu a fost neapărat subiectul-cheie al discuțiilor noastre, dar a fost abordat acest subiect inclusiv cu reprezentanții Senatului din România, de exemplu. Au fost anumite întrebări legate de cum ar putea ajuta România în lupta cu corupția și în restabilirea justiției în Republica Moldova. Ca de multe ori, doamna președinte a zis foarte franc: „Dacă puteți să ne trimiteți și niște procurori buni anticorupție la Chișinău, ar fi bine”.

Dar înțeleg că acest exercițiu este puțin mai complicat, nu neapărat imposibil. În rest, s-au mai discutat și alte aspecte ce țin de justiție și situația traficului de persoane, violența împotriva femeilor și alte astfel de subiecte adiacente domeniului justiției.

Reforma justiției, prioritatea zero

■ **Dacă ar fi să facem un top al reformelor din Republica Moldova, unde ați plasa ca necesitate reforma justiției din Republica Moldova?**

■ Evident, prima. Indiscutabil este prima reformă de care avem nevoie. De aceea este prezentă mereu și în

discursul doamnei președinte în mod permanent. A fost și mesajul numărul unu în campanie. Acesta este unul dintre motivele-cheie pentru care a primit acel vot de mare încredere din partea cetățenilor. Deoarece am ajuns să înțelegem, ca popor, că atât timp cât nu reformăm justiția nu ne putem mișca mai departe.

Și o să vedeți acest lucru și în sondaje. De cele mai multe ori, printre problemele identificate de cetățeni, se aflau în top sărăcia, lipsa locurilor de muncă și apoi corupția. Acum, în mai multe sondaje, corupția este pe locul doi cel puțin. Iar respondenții din Chișinău au plasat corupția chiar pe locul întâi. Se schimbă un pic percepțiile. Oamenii înțeleg că sărăcia este generată de fapt, de corupție și că este o legătură directă între cele două.

■ **Este integritatea judiciară cheia reformării justiției din Republica Moldova? Ce rol ar trebui să aibă componenta de integritate (acum undeva la 23%) în evaluarea judecătorilor? Este acest rol subestimat sau nu? Care ar trebui să fie ponderea integrității în acest proces de evaluare?**

■ Eu cred că integritatea este elementul-cheie și nu știu dacă este cazul să apreciem procentual acest aspect. Desigur că sunt și alte elemente care sunt importante, precum pregătirea profesională, experiență, etc. Însă primul pe masă trebuie să fie integritatea. Nu zicem aici că ar trebui să fie 50% integritate și 50% profesionalism. Nu.

Mai întâi trebuie să fie integritate și ea fie este, fie nu este. Ea nu poate fi doar un pic în procente. Dacă există integritate, mergem mai

departe și putem discuta și despre celelalte aspecte. Și anume dacă este judecătorul profesionist, dacă este disciplinat și așa mai departe. Dar primordială este integritatea. Absolut.

Evaluarea extraordinară, o variantă pentru curățarea sistemului

■ **Instituția prezidențială promovează ideea evaluării externe a judecătorilor din Republica Moldova. Cum explicați necesitatea acesteia și care ar fi avantajele?**

■ Necesitatea acesteia reiese din faptul că, până acum, de mulți ani, evaluarea sau curățarea sistemului pe intern, utilizând mecanismele disponibile nu a funcționat. Chiar și atunci când am venit la guvernare în 2019 le-am zis colegilor din sistem. Uitați, noi pregătim un proiect de lege pe evaluarea extraordinară a actorilor din sectorul de justiție. Noi vă dăm o șansă. În perioada în care noi pregătim cadrul legal pentru a face această evaluare, voi aveți șansa să demonstrați că puteți să vă curățați pe intern. Dacă voi faceți lucrul acesta, noi nu avem nevoie de evaluare extraordinară. Așadar, este foarte simplu. Din păcate, nu s-a întâmplat acest lucru. Au fost anumite tentative, atât timp cât am fost noi în guvern. Am fost niște mesaje de deschidere, apoi a mai venit și Procurorul General la CSM și a cerut ridicarea imunității pentru doi judecători care erau investigați pentru îmbogățire ilicită.

Deci, au fost anumite semnale. Dar și guvernul Maia Sandu nu a durat decât cinci luni și nu putea să facă minuni. Știm că, în principiu, sistemul

justiției este destul de dependent de ce se întâmplă în politic. Cumva, temperatura din politic are impact și în zona justiției. Însă, ca să evităm aceste interdependențe permanente în funcție de schimbarea guvernelor, noi trebuie să ne gândim la unele schimbări sustenabile. Ori, considerăm că această evaluare extraordinară este exact startul acestor schimbări sustenabile.

Da, ea nu va produce efecte imediate. Și chiar dacă avem un corp de judecători și procurori care au fost trecuți prin acest filtru al evaluării extraordinare, nu avem garanția că imediat lucrurile vor fi ireversibile. Dar începem un proces de lungă durată care va contribui la crearea unei culturi interne de integritate.

Masa critică în sistemul de justiție nu va mai fi constituită din corupți, ci o va constitui oamenii onești. Aceștia din urmă vor avea interesul ca imediat ce observă eventuali colegi corupți să îi elimine din sistem. Sau măcar să-i marginalizeze. Acum se întâmplă exact inversul. Acum avem judecători onești care sunt marginalizați și stigmatizați de către corpul de judecători sau de procurori care încălcă în mod sistematic legea.

■ **Cum ar putea fi spart acest nucleu dur al oamenilor cu ștate vechi în sistem care se opun unor astfel de reforme? Unii dintre ei sunt în vârstă și nu lasă loc poate celor tineri cu o altă viziune mai nouă a modului cum ar trebui înfăptuit actul de justiție?**

■ Tocmai evaluarea extraordinară este unul dintre aceste mecanisme care ar putea permite lucrul acesta. De cele mai multe ori, cei care sunt înrădăcinați și care „au îmbătrânit

acolo în rele”, sunt cei care desigur nu vor schimbarea status quo-ului actual. Lor le convine situația actuală.

Și de cele mai multe ori, evident, ei sunt cei care sunt participanți la diverse scheme și acte de corupție. Evaluarea extraordinară însă îi va identifica și îi va elimina din sistem. Desigur, mai sunt și căi potențial mai scurte, mai ușoare, deoarece evaluarea extraordinară este un exercițiu mai complex și de durată.

Necesitatea de soluții pe dosarele de rezonanță

■ **Și care ar fi calea mai scurtă în acest proces?**

■ Calea mai scurtă ar fi dacă am avea un procuror general suficient de curajos, care să înainteze urmări penale pentru cel puțin 4-5 actori mari din segmentul judecătoresc, dar și din procuratură. Acest lucru ar putea da un exemplu pentru toți ceilalți. Ei ar înțelege astfel că de acum înainte nu se mai poate așa. Fie te conformezi și joci după reguli sau pățești ca astfel de magistrați. Dar pentru ca acest lucru să se întâmple, trebuie pedepsiți câțiva dintre acești „pești mari”. Ori, deocamdată acest lucru întârzie să se întâmple, și nici măcar nu vedem o dinamică în acest sens. De aceea, după cum zis mai sus, evaluarea extraordinară rămâne unica oportunitate viabilă.

■ **Vedeți la domnul Stoianoglo o asemenea dorință sau mai degrabă putem vorbi despre faptul că și dânsul face parte din acest sistem, din acest nucleu dur, de care vorbeam mai devreme? Câteodată dă semne că vrea să se implice în anchetarea cazurilor mari de corupție, dar mai**

mult rămâne la nivel de intenție. Cum se explică aceste mișcări sinusoidale ale dânsului?

■ Este greu de înțeles ce se întâmplă cu Procurorul General. Și pentru mine este uneori un mister. Cred că este înconjurat de oameni care au anumite interese. Dar tot el s-a înconjurat de acești oameni, așa că nu are pe cine da vina în această privință. Nu i-am pus noi adjuncții și șefii interimari ai procuraturii specializate. Tot dânsul i-a ales.

Acum dacă vrea să dea vina pe cineva în acest sens, nu o poate face decât pe sine, că poate ar fi putut alege alți oameni. Înțeleg că și la nivelul procuraturilor specializate sunt anumite probleme. Și înainte de 2019, dar și acum în perioada aceasta, au plecat mai mulți procurori onești, care știam să-și facă treaba, deoarece nu au mai putut munci într-un asemenea mediu. Și acum întrebarea este ce fel de mediu a creat procurorul general dacă astfel de procurori au plecat. Din punctul meu de vedere, nu există la nivelul Procuraturii Generale voință de a face lucruri mari. Da, se mai întâmplă unei chestii. Am văzut perchezițiile și dosarele penale pornite pe conducerea Administrației Naționale a Penitenciarelor. Nu putem zice că nu se face nimic, dar cu siguranță fie nu sunt identificate suficient de bine prioritățile, fie pe aceste priorități se refuză în mod deliberat să se avanseze.

Eficientizarea ANI, una dintre cele mai mari provocări

■ **Cum vedeți Dvs. funcționarea Autorității Naționale de Integritate (ANI)? Ce ar trebui poate să facă mai mult inspectorii ANI pentru o**

mai bună funcționare a instituției în condițiile în care se observa că ANI parcă încă nu are curajul să meargă să investigheze eventuale nereguli ale unor nume mai mari în politica din Republica Moldova, dar și în justiție, și se rezumă mai mult la funcționari mai mărunți?

■ Aici este aceeași situație, la fel ca și în Procuratura Generală. Sunt dosare care trenează de luni și chiar de ani de zile, unde discrepanța între averile dobândite și veniturile obținute este evidentă.

De ce anume trenează aceste dosare este greu de explicat și cumva devine vizibil că ANI se concentrează mult pe elucidarea conflictelor de interese, de multe ori la nivel local. Desigur, acest lucru creează un sentiment de neîncredere față de activitatea acestei instituții, deoarece ANI ar trebui să fie primul filtru care se ocupă de integritatea în sectorul public. Este aceea instituție care previne. Chiar dacă constată lucruri care deja s-au făcut, controlul lor este preventiv. Se acordă astfel posibilitatea de a se elimina din sectorul public acei actori care prezintă anumite suspiciuni de integritate. Fără ca să mai ajungă ulterior cazul lor să fie obiectul unui dosar de urmărire penală și așa mai departe.

■ **De unde reticența ANI să meargă după acești „pești mari” de care vorbeți mai devreme? Atunci când s-au apropiat de niște deputați, ANI s-a retras imediat după ce ei au reacționat. De ce acest lucru?**

■ Eu cred că sunt și unele influențe asupra ANI. Nu știu în ce măsură asupra conducerii ANI, dar cu siguranță asupra inspectorilor de integritate.

Influențele vin din diferite părți și încearcă influențarea activității lor. Dar, problema de bază este că nu există suficient curaj la nivelul conducerii instituției pentru a avansa, indiferent de culoare politică sau cine este vizat.

Transformarea cu siguranță nu vine într-o zi și acest comportament este rezultatul unui ciclu de 10-20 de ani în care autoritățile statului au funcționat în aceeași manieră, încercând a fi prietenoase cumva cu toți, mai puțin cu legea, pentru a-și menține pentru orice eventualitate o oarecare relație bună cu fiecare de la putere, deoarece fiecare șef de instituție nu știe unde va lucra mâine. Dar acesta este cel mai fericit caz.

■ **Cum interpretați presiunile constante ale actorilor politici asupra judecătorilor Curții Constituționale, care bombardează CC cu sesizări din zona politicului în ultimele luni? De altfel, chiar președinta CC, doamna Domnica Manole, a cerut pază în urma unor amenințări primite?**

■ Este regretabil acest fapt și desigur că nu ar trebui să existe astfel de situații într-un stat democratic, dar noi nu suntem încă acolo și regret faptul că anumiți actori care încearcă să influențeze anumite decizii ale Curții Constituționale își permit să abuzeze într-un astfel de mod de pârghiile pe care le au prin comportamente nelegitim. Asemenea atitudini nu pot fi tolerate.

Pe de altă parte, este îmbucurător faptul că totuși judecătorii au rezistat acestor presiuni și sper foarte mult că acest lucru va fi ca o lecție pentru cei care au încercat să exercite aceste presiuni și că astfel de situații nu se vor mai întâmpla pe viitor.

■ **Igor Dodon a acuzat recent instituția Curții Constituționale că ar fi sub controlul președintelui Maia Sandu, dar în același timp, am văzut că PSRM își promovează intens un candidat în persoana domnului Vasile Bolea pentru a prelua cumva controlul instituției prin interpuși.**

■ Ambiguitatea eu aș vedea-o mai degrabă în declarațiile pe care le fac cei de la PSRM în urma unor decizii ale Curții Constituționale. Atunci când decizia le convine și este pe placul lor, ei laudă activitatea Curții, iar atunci când nu le convine acuză doamna președinte de pretinse influențe, ceea ce este inadmisibil și îmi pare un joc copilăresc din partea lor.

Și să nu uităm că unul dintre judecătorii Curții [Vladimir Țurcan] este clar o persoană apropiată reprezentanților PSRM. Este un lucru cunoscut. Și doi dintre judecătorii Curții au fost aleși de către Parlament în urma unui concurs pe care ei l-au anulat și fuseseră aleși alți doi judecători. Atunci, fiind nemulțumiți de rezultat, au numit alți doi judecători, inclusiv pe doamna Manole. Adică tot ei au numit-o și acum tot ei vor să-i retragă votul de încredere? Pare ridicol! Pe de altă parte, eu nu cred că promovarea domnului Bolea la postul vacant de judecător la Curtea Constituțională este o intenție serioasă. Cred că mai degrabă a fost un fum ca să distragă atenția de la realii candidați care sunt promovați de către ei.

Restabilirea încrederii

■ **Cum mai poate fi relansată astăzi încrederea cetățeanului Republicii**

Moldova în sectorul justiției, unul cu cote dintre cele mai mici în topul încrederii cetățenilor?

■ Încrederea va continua să scadă în cazul în care nu se întreprind anumite acțiuni foarte dure și directe de reformare a sectorului justiției. Nu vorbim acum neapărat de reforme de genul adoptării de strategii și legi. Din acestea am avut suficiente și au fost scrise foarte frumos, doar că nu am mai avut un impact real.

Eu cred că încrederea poate fi restabilită și tocmai pentru asta și muncim. Dacă sistemul justiției funcționează bine, nu imediat, dar într-un timp foarte scurt cetățenii vor începe să-și recapete încrederea în justiție pentru că vor merge în instanțe la judecători sau la procurori și vor vedea că aceștia își face treaba conform legii. Și, încet-încet nivelul de încredere va începe să crească. Dar pentru asta este nevoie de reforme foarte dure, care să înceapă de la vârf și exact asta prevede conceptul nostru de evaluare extraordinară. Sau, așa cum am mai zis, există și calea mai simplă, scenariu în care câțiva „pești mari” sunt prinși și pedepsiți [dintre magistrați -n.r.], ceilalți se schimbă prin puterea exemplului. Nu imediat, dar se va schimba.

Unii vor pleca, alții care sunt aproape de vârsta de pensionare vor pleca până să-i fi prins procurorii, și sistemul va începe să se auto-curețe. Dar pentru asta este nevoie de câteva acțiuni ferme din partea Procuraturii.

Dar dacă asta nu se întâmplă, evaluarea extraordinară rămâne unica soluție. Trebuie să înțelegeți că este un cerc vicios aici în justiție, noi

avem două organe de administrare care au fost desenate după cele mai bune practici europene, dar care funcționează după practicile Republicii Moldova. Și asta este o problemă.

Chiar dacă nu ești mulțumit de activitatea unora din Procuratura Generală sau din procuraturile specializate, nu îi poți înlocui acum, deoarece ești blocat de Consiliul Superior al Procurorilor (CSP). Doar CSP adoptă o decizie pe numirea Procurorului General. Sigir, procurorul este confirmat ulterior prin decretul Președintelui, dar fără decizia CSP nu poți face nimic.

CSP-ul este poate o castă mai închisă decât CSM-ul, fiindcă și sistemul procuraturii este mai închis decât cel al judecătorilor. Atât CSM, cât și CSP, fiind în principiu asemănătoare, nu reprezintă decât esența sistemului. Și atâta timp cât sistemul este în mare parte corupt, cu unele excepții evidente, aceste organe sunt oglinda acestui sistem.

Și cercul continuă. Chiar dacă mandatele CSM-ului și CSP-ului pe partea judecătorilor și procurorilor expiră anul acesta și spre sfârșitul anului ar trebui organizate alegeri și să fie aleși noi membri - procurori și judecători - șanse ca să nimerească acolo oameni onești sunt foarte mici atât timp cât corpul general al acestor instituții rămâne necurățat. Și atunci noi suntem într-un cerc vicios căruia nu-i mai dam de capăt, decât dacă începem să curețăm sistemul.

■ **Vă mulțumim!**

Percepția publică, care nu este departe de realitate, e că sistemul este profund corupt

Ion Sturza, fost premier al Republicii Moldova și om de afaceri

Fostul premier și președintele Asociației de Politică Externă din Moldova (APE), Ion Sturza, a avut amabilitatea de a ne oferi un interviu în care am abordat teme legate de reforma justiției din Republica Moldova și cum ar putea fi ea realizată mai bine în beneficiul cetățenilor. Am mai discutat despre clasa politică și care ar fi modalitățile cele mai bune de reglare a sistemului judiciar de la Chișinău pentru a debloca încrederea, dar și fondurile partenerilor externi ai Republicii Moldova. Vă invităm să citiți integral interviul în rândurile care urmează:

■ Care ar fi în viziunea Dvs. pilonii unei reforme reușite în ceea ce

privește justiția din Republica Moldova? Este integritatea judiciară cheia reformării justiției din Republica Moldova?

■ Bineînțeles că integritatea este cheia acestei reforme pentru că noi ne ocupăm de reforma justiției din prima zi a Independenței. S-au consumat eforturi excepțional de mari, dar și bani. Unul dintre cei mai mari sponsori ai acestui proces au fost SUA. În urmă cu câțiva ani, ei au făcut un raport unde au anunțat că pentru reforma justiției în Republica Moldova s-au cheltuit peste 60 de milioane de dolari.

Nu mai vorbesc aici de bugete care au fost alocate de Uniunea Europeană sau la nivel bilateral. Din

păcate, este un fel de saga, un film cu multe serii și fără de sfârșit. Chiar și în perioada când eram la Guvern [1999], noi am elaborat niște lucruri fundamentale cum ar fi Codurile de Procedură Penală.

Dar, astăzi, eu nu știu ce anume s-ar putea reforma. Ce s-ar mai putea inventa, altceva decât acestea să fie implementate? S-a creat Consiliul Superior al Magistraturii (CSM), apoi sistemul de magistrați cu o formă independentă de autogestiuie. Politicul, teoretic, nu prea mai are pârghiile de influență asupra justiției.

Dacă este să revenim la sistemul judiciar, trebuie să vorbim despre credibilitate și integritate. Percepția publică, care nu este departe de realitate, este că sistemul este profund corupt. Că toate deciziile se iau în funcție de mărirea portofelului [uneia dintre părți] și că nici cetățenii și nici agenții economici nu pot fi siguri că pot fi apărați de lege și acest sistem.

Și asta este problema fundamentală. Aici cred că este principala miză a Maiei Sandu sau a celor care sunt mai noi în politică- de a încerca totuși să facă ca acest sistem să funcționeze pentru lege și pentru oameni.

■ Cum interpretați presiunile politicului care s-au făcut asupra

Curții Constituționale în ultimele luni? Cine le face și cu ce scop?

■ Miza a fost prea mare. Pe de o parte, unii și-au dorit alegerile anticipate pentru că în sondaje arată bine. Alții au înțeles nu numai că nu au șansa de a avea un scor bun, dar și de a mai accede în Parlament. Astfel, mizele au devenit foarte mari.

Politica, până la urmă în Republica Moldova, înseamnă influență, bani și alte multe lucruri pentru cei care o practică. Așadar, au fost exercitate presiuni, luând în considerare și experiența anterioară. Deoarece, Curtea Constituțională, în special după 2000, a fost foarte flexibilă în a interpreta și reinterpreta Constituția în interesul unor anumitor grupuri de influență. Uneori, poate și stimulată material. S-a încercat și de data aceasta, numai că nu s-a reușit. Sau mai bine zis, influența a fost mai mult în zona de „principii și valori”. În zona de ideologie și mai puțin în zona de cointerese materială sau de alt gen.

■ **Sunt alegerile parlamentare anticipate o certitudine acum după decizia Curții sau ne mai putem aștepta la surprize din partea actualei majorități parlamentare care se opune?**

■ În Moldova nimic nu este certitudine. Evident că avem un dezechilibru numeric major între Maia Sandu și toți ceilalți. Astăzi, doar Maia Sandu și PAS își doresc anticipate, în schimb toți ceilalți nu-și doresc acest lucru.

Se vede că lupta încă nu e finalizată, dar această decizie a Curții

Constituțională este un pas foarte important în declanșare alegerilor anticipate. Eu cred că toți cei de la Chișinău ar trebui să se resemneze și să accepte că mai devreme sau mai târziu aceste alegeri trebuie să aibă loc. Cu cât mai rapid cu atât mai bine, deoarece acest dezastru moral și legal din Parlament nu mai poate continua.

Castă închisă care funcționează după propriile reguli

■ **Există foarte multe cazuri semnificate în presă privind integritatea anumitor magistrați. Cazurile sunt expuse liber și arhicunoscute publicului larg. De ce totuși astfel de oameni ajung în funcții-cheie din justiție. Cum se explică acest fenomen?**

■ Deoarece, sistemul singur îi alege. Acest sistem nu este monitorizat de către societate. El nu este influențat nici în bine și nici în rău din exterior. Ei au profitat de autonomia sistemului și și-au creat pe interior propriile sisteme de protecție, de promovare, care sunt bazate pe orice numai nu pe competențe și meritocrație.

Mai sunt și excepții, numai că după cum ați văzut, toți cei care sunt excepția, sunt într-o formă sau alta expulzați din acest sistem. Nu știu, este o problemă majoră legată de cum ar putea această matrice de grup să fie spartă.

Încercările acestea, câteodată disperate ale doamnei Maia Sandu,

de a aduce evaluarea externă, poate să și conserve acest sistem.

Putem lua exemplul Procurorului General Alexandru Stoianoglo, căruia și eu, în continuare, îi dau un mandat de încredere, dar totuși el a fost selectat prin acest proces pe care și l-a dorit doamna Sandu.

Numai că astăzi, o bună parte a societății, inclusiv Maia Sandu, îl contestă pe Stoianoglo. În același timp, eu mă gândesc că dacă ar fi fost altul, preferatul doamnei Sandu, ar fi fost el capabil să spargă acest sistem? Mă îndoiesc, cred că nu există soluții rapide sau miraculoase. Este un lucru de durată, care trebuie luat pas cu pas. Și aici noi am putea să luăm exemplul altor țări. Poate chiar din România sau alte țări europene, dar să nu ne facem iluzii. Așa este societatea noastră. Noi atât timp cât suntem săraci, cât avem un sistem politic total corupt, un sistem economic netransparent, nu putem să creăm în zona judiciară o oază de transparență, profesionalism și integritate.

■ **De ce creți că este sistemul judiciar refractar la ideea evaluării externe?**

■ Chiar dacă unii s-ar considera mai puțin vizați, sau în pericol de această evaluare, această castă nu vrea să aibă vreo fisură. O fisură cât de mică în acest proces intern de cumetrie, relații și rudenie, dependență unii de alții, care există astăzi în sistemul judiciar din Republica Moldova nu poate fi acceptată.

Trebuie să înțeleagă și cei din sistemul judiciar că ei nu pot fi în afara controlului public. Chiar dacă ei ar fi dorit să fie în afara influenței politice, până la urmă Parlamentul este exponentul voinței poporului și Parlamentul este cel care promovează regulile jocului.

Aici trebuie să nu exagerăm atunci când spunem că sistemul ar trebui să fie total în afara controlului politic sau public.

Rezultate modeste pentru Autoritatea Națională de Integritate

■ **Cum vedeți Dvs. funcționarea Autorității Naționale de Integritate (ANI)? Ce ar trebui poate să facă mai mult inspectorii ANI pentru o mai bună funcționare a instituției?**

■ De exemplu, în România după 2004, s-a creat un întreg sistem de instituții de forță. Aceste instituții erau interconectate și lucrau în paralel. Acest lucru se referă și la Serviciul Român de Informații (SRI) și la Direcția Națională Anticorupție (DNA) și la ANI și sistemul judiciar care a pornit frontal curățarea societății românești, nu doar din zona politicii. Mai ales că legislația a fost destul de permisivă. Și atunci am fost martorii unor procese extrem de spectaculoase. Carierele multor demnitari cu vechime s-au terminat brusc, după deciziile ANI.

Nu știu în ce măsură această experiență de matrice, care în România se numește „stat paralel”, am putea să o construim în

Republica Moldova. Dar ideea, în sine, este absolut ok. Noi avem o legislație practic identică, un proces de selecție de angajați acolo la ANI, dar rezultatul este foarte modest. Pentru că este vorba despre aceeași percepție, cum că ANI nu se implică în politică. Și au început cu niște cazuri extrem de marginale sau superficiale și nu s-a băgat în cazuri mai grele.

Dacă ANI ar lua la purcat demnitarii extrem de corect și după litera legii, eu nu cred că ar supraviețui unui control riguros al ANI cineva din politicienii sau aleșii locali din Republica Moldova.

Cred că este o „boală a tinereții”. Multe instituții din Republica Moldova, și aici mă refer la Consiliul Concurenței, ANRE și alții, care sunt destul de independente, au o legislație bună ca suport, dar sunt foarte timide în a-și exercita funcțiile.

Rezolvarea dosarelor de rezonanță

■ **Cum mai poate fi relansată încrederea cetățeanului Republicii Moldova în sectorul justiției, unul cu cote dintre cele mai mici în topul încrederii cetățenilor?**

■ Ea ar putea să fie relansată, dacă ar exista o finalitate cel puțin pe dosarele mari. Pe dosarele mari nu numai dreptate istorică sau pedepsirea infractorilor notorii contează, ci este și un element de curățire publică, unde sistemul ar da un semnal foarte clar. Ar putea spune: „indiferent de presiuni și de

câți bani se pun în joc, noi rezolvăm cazurile și vă facem dreptate vouă cetățenilor pentru că ați fost furați!”

Și acesta ar putea fi un efect psihologic extraordinar. Așa s-a întâmplat și în România cu prim-miniștri, oameni afaceri celebri etc. Și asta a jucat un rol important în perceperea pozitivă a justiției în rândul populației. Și în Moldova este nevoie de așa ceva, dar din păcate, lucrurile nu doar că trenează, dar se și duc în derizoriu în acest sens.

Eu nu văd cum ar putea să-și schimbe percepția în opinia publică acest sistem de justiție. Mai mult decât atât, noi ne uităm la nivel macro și multe din aceste dosare mari nu sunt rezolvate. Dar în același timp, cu sistemul de justiție din Republica Moldova se ciocnesc zilnic zeci de mii de oameni. Fiecare cetățean are un necaz care trebuie rezolvat în justiție. Și astfel prin experiența personală, de cele mai multe ori una dramatică, ei își pierd încrederea. Deoarece, poate nu au avut dreptul la o anchetă corectă, au fost supuși presiunilor de a da mită poate și multe altele.

Iar aceste lucruri nu le știu din presă, eu zilnic mă ciocnesc de oameni care vin la mine și îmi cer 10.000 euro să îi dea la un procuror sau la un judecător, deoarece copilul său a nimerit într-o problemă. Sunt lucruri dramatice.

Chiar dacă o să rezolvăm noi problemele acestea sau dosarele de anvergură, trebuie să facem ceva

pentru cetățenii simpli care au contact cu acest sistem.

■ ***Apropo de dosare grele, credeți că vreodată va mai fi recuperată chiar și o mică parte din acel miliard furat?***

■ Este o rușine. Consider că numai faptul că există un partid care îi poartă numele celui mai mare escroc din istoria recentă a Republicii Moldova este o mare rușine. Dacă am avea noi mai multă demnitate, am exclude nu numai partidul, dar și numele acesta poate ar trebui să-l ștergem cu buretele. Este o mare rușine și arată cât de putredă este societatea, dar și sistemele politice și economice.

Așa cum acționează astăzi procuratura și după cum decurge ancheta, șansele de recuperare sunt zero. Ea, în sine, a fost o escrocherie extrem de banală, dar cu ramificații atât de perfide că nu poți să o iei frontal. Chiar dacă l-am aduce și l-am băga după gratii pe Ilan Șor și alți câțiva zeci de complici ai săi, asta nu înseamnă că vom recupera ceva din bani.

Sunt alte metode de recuperare a acelor bani. Am mai spus-o public. Deoarece complicii nu au fost numai în țară, ei au fost și în exterior. Mă refer aici la băncile corespondente, la bănci mari internaționale prin care au trecut acești bani și care au încălcat toate regulile de prudență financiară națională și internațională și care sunt pasibile de a fi trase la răspundere și a se recupera

prejudiciul. Așa cum o fac alte state și sunt mult exemple în acest sens. Numai că la noi se merge pe alte piste, unele false, după părerea mea.

■ ***Șanse electorale și bani europeni***

■ ***În privința alegerilor parlamentare, ce strategie vedeți Dvs ca fiind una bună pe zona de dreapta?***

■ La noi, în Republica Moldova, nu există întocmai o dreaptă și o stângă. Cei proeuropeni și-au adjudecat zona de dreapta, iar cei de pe stânga - vectorul pro-rus și eurasiatic. Eu văd partide de dreapta care ar putea avea o conlucrare cu estul și partide de stânga care s-ar putea integra în familiile politice [de stânga] din Vest.

Dreapta are șansa acum să aibă un scor istoric în viitoarele alegeri parlamentare, care să le permită să formeze o majoritate și un guvern monocolor la Chișinău. Din păcate, când vorbim de această dreaptă, ne referim în mod special la PAS, care și pentru mine este enigmă ce mai prezintă acest partid.

De fapt, mandatul de încredere va fi dat Maiei Sandu. Celelalte partide de pe dreapta sunt practic fără nicio șansă de a intra în Parlament. Este un lucru trist. Poate dacă ar face o coaliție mai largă și s-ar baza pe contestarea concurenților de stânga anti-europeni și anti-români poate ar mai avea o șansă. Însă eu

știu ce vor face ei și anume o vor contesta pe Maia Sandu. Așa cum o face cu mult entuziasm fostul aliat Andrei Năstase. Spre marele regret. Așa cum o fac așa numitele partide unioniste. Și atunci toată greutatea și responsabilitatea așa-numitei drepte pro-europene este umerii Maiei Sandu.

■ ***Depind finanțările externe de reforma în justiție? Dacă s-ar da drumul la reforme, ar veni mai mulți bani din afară la Chișinău de la Bruxelles?***

■ Nu numai de la Bruxelles. O surpriză a fost și discursul României care până acum nu prea a vorbit de problemele din justiție și cele de corupție de la Chișinău. Nu că le-ar fi rușine, dar pentru că au avut corespondenți corupți și netransparenți la Chișinău.

Acum, aparent, fondurile care ar trebui să fie alocate din România pentru Republica Moldova sunt condiționate de lupta cu corupția, ceea ce este un lucru bun. Eu cred că, în mare, această cerere este inspirată de la Chișinău. În disperarea de a-i pune la lucru sau de a-i face mai conștienți pe cei de la Chișinău, cred că Maia Sandu și o parte din politicienii de la Chișinău încearcă prin Bruxelles să condiționeze alocarea de fonduri care este crucială sau foarte importantă pentru Republica Moldova prin reforma sistemului judiciar sau lupta cu corupția.

■ ***Vă mulțumim!***

Editorial

Justiția, în deliberare. Deja de 10 ani!

Cu zece ani în urmă, Republica Moldova și-a asumat oficial să reformeze justiția. A adoptat o primă Strategie de Reformare a Sectorului Justiției pentru cinci ani. Apoi, după ce au studiat și analizat rezultatele „Marii reforme”, guvernării au decis că e nevoie de o „terapie de șoc” în justiție. Tratamentul cu „șoc” a subrezit în așa măsură sectorul, încât, din 2018, guvernele care s-au schimbat nu s-au înduplecat să aplice decât „tratamente soft”: o „mică reformă” a justiției, apoi o „reformă scurtă” a justiției. Cine știe ce mai urmează? Frecvențele modificări ale „schemelor de tratament” și lipsa de consecvență din partea celor care le-au aplicat au crescut rezistența actorilor din justiție la „tratamentele” de reformă.

**Editorial de Mariana Rață,
jurnalistă, TV8**

Când am greșit „tratamentul”?

Acțiunile de reformă implementate în ultimii zece ani au arătat clar că greșeala principală a reformatorilor a fost că s-au concentrat prea mult pe a schimba „formele” și au ignorat sau au acordat prea puțină atenție „conținutului”. Schimbarea hărții judecătorești, adoptarea unei noi Legi a procuraturii, modificarea legislației cu privire la Consiliul Superior al Magistraturii, etc, din păcate nu au asigurat o justiție mai independentă și corectă. De ce? Pentru că acestea nu au asigurat o mai bună calitate a actorilor din Justiție. Societatea și-a pierdut încrederea în Justiție nu din cauza proastei organigrame interioare sau pentru că o instanță este mai aproape sau departe de casa lor, ci pentru că sunt prea mulți judecători și procurori compromiși în sistem.

În condițiile în care la admiterea în sistem și promovare „filtrele” Colegiului de evaluare și a Colegiului pentru selecție sunt setate pentru a avantaja pe cei cu experiență și nu pe cei cu integritate, e complicat să faci ordine în sistem. Or, profesionalismul și experiența nu implică obligatoriu și integritatea magistraților. Iar lipsa integrității deseori devine instrument de șantaj și control al judecătorilor profesioniști și cu experiență.

14 puncte pentru integritate

O simplă evaluare a criteriilor de care se conduce Colegiul de evaluare a performanțelor judecătorilor din cadrul CSM, arată că din cele 100 de puncte câte se acordă la evaluare, integritatea judecătorilor „cântărește” doar 14 puncte, în timp ce pentru eficiența și calitatea muncii, adică experiență și profesionalism, se acordă 80 de puncte.

Întreaga integritate a judecătorilor este mai puțin relevantă la evaluare decât cât de repede redactează judecătorul deciziile și cât de repede soluționează dosarele. 14 puncte pentru integritate vs. 18 puncte pentru rapiditatea soluționării dosarelor și redactarea deciziilor.

Sunt curioase și criteriile pentru evaluarea integrității judecătorilor stabilite de Regulamentul adoptat de CSM. Dacă vă așteptați ca membrii Colegiului de evaluare a performanțelor să analizeze dacă judecătorul a fost implicat în scandaluri publice, are proprietăți ce depășesc cu mult veniturile, cheltuie mai mult decât câștigă, au adoptat hotărâri prin care s-au spălat miliarde sau au fost comise atacuri raider, activitatea lor a pus în pericol securitatea statului, greșiți!

Ceea ce contează pentru ei este ca judecătorul să nu aibă proceduri disciplinare, să nu fi pierdut în ultimii șase ani dosare la CEDO (chiar dacă anterior au pierdut zeci de dosare), să respecte Codul de etică, care îi INTERZICE să își critice colegii, să facă declarații publice fără a avea permisiunea superiorului, să scoată gunoiul din casă.

Este important ca sistemul judecătoresc să îi recunoască autoritatea, dar mai cu seamă contează ce crede președintele instanței de judecată despre reputația celui evaluat. Cu astfel de criterii de evaluare a integrității, sistemul nimicește disidenții și avertizorii de integritate din justiție și dezamorsează orice tentativă de apariție a unor forțe reformatoare de pe interiorul sistemului.

Chiar și așa, un judecător lipsit total de integritate, care nu acumulează niciun punct la acest criteriu, poate obține calificativul „foarte bine” din partea Colegiului de evaluare a performanțelor și a Colegiului de selecție (71-85 de puncte) și apoi undă verde pentru acces în sistem și promovare. Sistemul stimulează loialitatea și dibăcia, nu onestitatea!

„Filtrul” în deliberări

După ce trec de Colegii, judecătorii care urmează a fi numiți sau promovați dau de al doilea filtru și mai nesigur, și mai neclar – Consiliul Superior al Magistraturii. Până în prezent, nici experților, nici jurnaliștilor, nici societății nu le este clar cum se face că un judecător care nu își poate justifica averile, vizat în investigații jurnalistice despre corupție sau spălare de bani, este preferat de CSM la promovare unui alt judecător onest sau mai puțin controversat.

Am adresat această întrebare uneia dintre membrele CSM din rândul profesorilor de drept, în contextul ultimului concurs pentru funcția de președinte al Curții de apel Chișinău. La întrebarea de ce au votat un candidat controversat, față de care există suspiciuni de integritate, răspunsul a fost: „L-am ales pentru că e profesionist!”. În alte cazuri similare, răspunsul membrilor CSM a fost și mai laconic: „M-am bazat pe intima convingere!”.

Care poate fi marja „intimei convingeri” la luarea deciziei de a admite sau elimina din sistem un judecător? Poate ea depăși punctele primite de candidat pentru eficiență, calitate sau integritate? Răspunsul se găsește în „pauzele” de deliberări ale CSM, nu însă și în deciziile Consiliului, care ar trebui să fie bine motivate, dar din păcate nu sunt.

Capcane pentru „sângele proaspăt”

În ultimii patru ani, în sistemul judecătoresc au acces 130 de judecători noi. Aceasta reprezintă un sfert din numărul total al magistraților (489 de judecători). „Sângele proaspăt” însă în loc să amelioreze starea de lucruri și să îmbunătățească percepția despre Justiție, a fost asimilat și omogenizat cu cel vechi. Un studiu realizat în 2018 de Centrul de Resurse Juridice din Moldova arăta că aproape 50 % din judecătorii din Republica Moldova aveau o experiență mai mică de cinci ani și încă nu erau numiți în funcție pe viață. Mandatul inițial de cinci ani afectează esențial independența judecătorilor și este exact perioada în care sistemul și-i loializează.

Observațiile mele rezultate din investigațiile pe care le-am făcut în ultimii ani sunt că mai multe dintre dosarele

de rezonanță sau cu decizii controversate au fost date pe mâinile unor judecători care se află în „capcana” primilor cinci ani de activitate. Este vorba și de dosarul privind anularea rezultatelor alegerilor locale din Chișinău din 2018, și dosarele Filat, Șor, sau răpirea profesorilor turci. Cei care au trecut „testul de foc” au fost promovați până la atingerea plafonului de vârstă (ex. Andrei Neculcea, Olesia Țurcan). Cei care și-au permis să se opună și să demaște proastele influențe din sistem, au fost eliminați de sistem la primul examen de cinci ani. Elocvent în acest sens este cazul judecătorului de la Ciocana, Mihai Murguleț.

De zece ani, Guvernul și-a asumat modificarea Constituției pentru a elimina mandatul inițial de cinci ani al judecătorilor. Pentru adoptarea și implementarea acestui angajament nu e nevoie decât de 61 de mâini ridicate în Parlament, fără alocări din buget sau alte eforturi. Cu toate acestea, până în prezent, „pragul diabolic” nu a fost eliminat.

Judecătorii compromiși, petrecuți cu onoruri

Singura soluție aplicată cu succes de CSM și stat până acum pentru a se debarasa de judecătorii compromiși a fost de a le crea condiții avantajoase să se pensioneze – fie indemnizații mari la pensionare sau plecare din sistem, fie o pensie mai ridicată, alte beneficii.

Toate acestea erau acordate pentru o perioadă de timp cât să le deschidă ușa spre ieșire celor care discreditau Justiția. Și așa, în loc să-i penalizeze pe cei care au prejudiciat imaginea și credibilitatea Justiției, CSM îi petrece cu onoruri. E firesc să ne întrebăm, ce îi lipsește organului de autoreglementare judecătorească – probe sau curaj?

Cum se va deschide ușa Justiției: din interior sau din afară?

Argumentele de mai sus vin să demonstreze că sistemul nu s-a deschis niciodată pentru o adevărată lustrare și că a căutat mereu soluții pentru a dilua condiția de integritate pentru un judecător, printre alte zeci de condiții tehnice.

În perspectiva apariției unei voințe politice clare de curățare a Justiției de actori corupți și compromiși devine iminent momentul în care justițiarii vor trebui să aleagă – fie își fac singuri curățenie în casă, iar apoi descuie ușa pentru ca să vadă schimbarea și societatea, fie ușa Justiției va fi forțată din afară printr-o evaluare externă dură a judecătorilor. Este cazul ca magistrații să intre în deliberări și să decidă ce soluție le convine mai mult.

Opinia Expertului

Integritatea trebuie promovată prin consolidarea eforturilor, dar și a mecanismelor de control al integrității de către ANI, CSM și CSP

Juстиția din Republica Moldova se confruntă cu o lipsă de încredere datorată, printre multe, de lipsa de integritate a actorilor din sectorul justiției. Societatea percepe lipsa de integritate prin intermediul investigațiilor jurnalistice care dezvăluie cazuri grave de conflict de interese, averi nejustificate, stil de viață luxos și legături cu politicul dar și cu crima organizată.

Julian Rusu, Director executiv adjunct al Institutului pentru Politici și Reforme Europene (IPRE)

Deși legea națională pune accent pe integritate, prin verificarea averilor și intereselor actorilor din justiție de către Autoritatea Națională de Integritate (ANI), dar și pe profesionalism și reputație ireproșabilă, reglementări puse în aplicare de Consiliul Superior al Magistraturii și Consiliul Superior al Procurorilor, atât în sistemul justiției cât și în afara lui există o percepție de aplicare selectivă sau chiar arbitrară a acestor cerințe față de actorii din justiție.

Cred că integritatea trebuie promovată prin consolidarea eforturilor, dar și a mecanismelor de control al integrității de către ANI, CSM și CSP, dar și prin instrumente mult mai drastice, cum ar fi evaluarea extraordinară a actorilor din sectorul justiției.

În primul caz, verificarea integrității și intereselor de către ANI

necesită un imbold adițional, prin stabilirea priorității a subiecților care vor fi evaluați în primul rând și prin oferirea unor instrumente suplimentare precum evaluarea averii deținute la valoarea de piață, extinderea cercului de persoane care sunt supuse verificărilor, în special a rudelor actorilor din justiție supuși controlului și excluderea breșelor legislative care permit legalizarea activelor de proveniență dubioasă prin donații la evenimente de familie.

Integritate fără unități de măsură

Integritatea nu poate fi stabilită în procente. Aceasta este una dintre principalele probleme ale mecanismului actual existent în cadrul CSM și CSP. Colegiile specializate din cadrul acestor două autorități de auto-administrare se ghidează după regulamente proprii

care stabilesc pondere procentuală pentru integritate, ceea ce este din start o pistă greșită. Integritatea unui actor din justiție sau este sau nu-i.

Dacă candidatul pentru funcția de judecător sau procuror, în începutul carierei, sau ulterior la promovare, nu poate argumenta de unde provin activele pe care le deține sau rudele lui nu pot argumenta de unde dețin aceste active, nu mai putem discuta despre integritate. Cel mai grav este că integritatea este evaluată în calitate de criteriu tehnic în procesul de evaluare și nu este tratat drept un criteriu de admisibilitate în profesie.

În lipsa integrității, un candidat pentru funcția de judecător sau procuror nu poate trece la următoarea etapă de evaluare și urmează a fi descalificat, iar datele care au stat la baza acestei decizii –

transmise ANI, organelor de urmărire penală și serviciului fiscal de stat pentru aplicarea corespunzătoare a legii - control al averii, confiscare a averii nejustificate, sancționare penală pentru îmbogățire ilicită sau aplicarea unui alt articol din Codul Penal, în prezența probelor necesare, precum și aplicarea prevederilor ce țin de achitarea impozitelor stabilite în Codul Fiscal.

Fără finalitate pe dosare de rezonanță

Evaluarea extraordinară a actorilor din sectorul justiției este un exercițiu ieșit din comun și aplicabil atunci când alte instrumente nu își demonstrează eficiența. În cazul Republicii Moldova suntem, din păcate, într-o astfel de situație. Acțiunile întreprinse pentru a asigura accesul în funcții publice din sectorul justiției a persoanelor integre și neadmiterea în sistem a persoanelor compromise nu au produs rezultatele scontate.

Deși s-au întreprins acțiuni pentru a mări salariile la judecători și procurori, s-au oferit mai multe pârghii pentru CSM și CSP să aplice criteriile de profesionalism și integritate, s-au îmbunătățit gradual condițiile de lucru pentru judecători și procurori, s-au creat autorități noi care susțin procurorii în acțiunile de urmărire penală – Agenția de Recuperare a Bunurilor Infracționale (ARBI), dar și s-au consolidat pozițiile Serviciului pentru Prevenirea și Combaterea Spălării Banilor (SPCSB) și ale Centrului Național Anticorupție (CNA), nu există finalitate pe dosare de

rezonanță, iar judecători și procurori controversați sunt în continuare în sistemul justiției.

Pentru a putea fi aplicată evaluarea extraordinară a actorilor din sectorul justiției sunt necesare trei condiții esențiale: voință din partea decidenților politici, suport din partea partenerilor de dezvoltare și suficiente resurse financiare și umane. În cadrul IPRE am prezentat deja una dintre opțiunile instituționale ale unei astfel de evaluări, care a luat în calcul și prevederile constituționale ce țin de funcțiile și atribuțiile CSM și CSP dar și cele ce țin de independența judecătorilor.

Pe scurt, propunerea presupune crearea în cooperare cu partenerii de dezvoltare a unei Misiuni Internaționale de Monitorizare (MIM), care va participa la selectarea membrilor Comisiei de Evaluare (CdE) și a judecătorilor din cadrul Colegiului Special de Apel (CSA). MIM va oferi atât suportul necesar pentru a fundamenta deciziile CdE, dar și va putea contesta deciziile CdE în cazul în care va considera că acestea nu sunt fondate, complete sau obiective. CSA va examina apelul împotriva deciziilor CdE, inclusiv declarate de către persoanele supuse evaluării.

Pentru a nu bloca sistemul justiției, evaluarea este propusă să aibă loc în trei etape: în prima etapă vor fi evaluați profesioniștii cu funcții de conducere din cadrul Curții Supreme de Justiție (CSJ) dar și judecătorii din cadrul CSJ, președinții și vicepreședinții Curților de Apel, membrii CSM și CSP,

persoanele cu funcții de conducere din cadrul Procuraturii Generale și a Procuraturilor Specializate (PA și PCCOCS), precum și conducătorii altor autorități active în sectorul justiției. În a doua și a treia etapă se va trece la evaluarea celorlalți actori din sistemul justiției în baza ierarhiei din cadrul instanțelor judecătorești și a organelor procuraturii.

Mecanismul trebuie aplicat doar o singură dată, iar procesul de elaborare și testare a modelului necesită o consultare minuțioasă prin prisma constituționalității dar și a corespunderii cu recomandările Comisiei de la Veneția.

Controlul nemijlocit se va axa în primul rând pe integritate. În cazul în care criteriul de integritate nu este întrunit de persoanele evaluate, criteriul de profesionalism nu se mai evaluează. Pentru a corespunde cerințelor constituționale legate de prezumția legalității proprietății, CdE va prezenta inițial probele care confirmă contrariul, iar persoana evaluată va avea posibilitatea să-și argumenteze pozițiile prin probe adiționale.

Cum poate fi ajutat ANI

ANI este o autoritate care verifică averea și interesele tuturor persoanelor cu funcții publice stabilite în lege, inclusiv și ale participanților în justiție. Astfel, pentru a asigura o concentrare în regim prioritar asupra averilor actorilor din sectorul justiției, un procent minim din numărul total de persoane cu funcții publice, care să

include actori din justiție urmează a fi stabilit pentru ANI.

În al doilea rând, ANI a demonstrat în ultimul timp o deschidere mai mare față de informațiile devenite publice, astfel întreprinzând acțiunile ce se impun potrivit legii. Cu toate acestea, verificarea averilor este limitată de cadrul actual, care stabilește că declarantul include în declarație valoarea contractuală și nu de piață a bunului, nu include un cerc mai mare de membri ai familiei persoanei supuse controlului, care să fie supuși verificării averii, iar procesul de sancționare presupune și controlul judiciar al actelor emise de ANI. La aceste probleme de ordin legal se mai adaugă și numărul insuficient de inspectori de integritate, dar și accesul pe alocuri mai greu la date de la alte autorități care dețin informații cu privire la persoanele supuse verificării. La aceasta se adaugă și faptul că ANI nu

are acces la informații cu privire la proprietăți din alte state. Este esențial ca ANI să preia inițiativa pe cauze de rezonanță, care implică persoane cu funcții de conducere din sistemul justiției, despre care s-a menționat de mai multe ori în presa de investigație. Aceste dosare, care ridică multiple semne de întrebare față de integritatea actorilor din justiție, cu precădere a persoanelor care dețin și funcții de conducere, lovesc foarte dur în imaginea justiției și discreditează judecătorii, procurorii și alți profesioniști onești din sistem.

În acest sens, răspunsul prompt din partea ANI cu privire la informațiile apărute în presă, este cu atât mai important cu cât cetățenii așteaptă finalitate la investigațiile jurnalistice făcute public. Constrângerile de ordin instituțional și organizațional ale ANI nu sunt privite drept o argumentare credibilă de cetățeni,

astfel încât suferă și imaginea ANI de pe urma tergiversării examinării acestor dosare importante. Nu în ultimul rând, activitatea ANI a fost supusă și unor tentative de constrângere prin reglementări restrictive. Modificările la lege operate de Parlament în decembrie 2020 și ulterior suspendate de Curtea Constituțională afectează și mai mult stabilitatea instituțională și compromit eforturile depuse pentru a livra pe dosare de rezonanță.

Utilizarea cu rea credință a principiului retroactivității legii penale sau administrative mai blânde, care se regăsește în legea de modificare adoptată de Parlament nu face decât să trădeze interesul de a limita intervențiile ANI, inclusiv atunci când sunt verificate și averile și interesele actorilor politici care dețin funcții publice. Astfel de tentative sunt inadmisibile.

Opiniile exprimate de experți în cadrul editorialelor nu reflectă în mod necesar punctul de vedere al Friedrich-Ebert-Stiftung (FES) și al Asociației pentru Politică Externă (APE).

Asociația pentru Politică Externă (APE) este o organizație neguvernamentală angajată în susținerea procesului de integrare a Republicii Moldova în Uniunea Europeană și facilitarea procesului de soluționare a problemei transnistrene în contextul europeanizării țării. APE a fost constituită în toamna anului 2003 de un grup proeminent de experți locali, personalități publice, de foști oficiali guvernamentali și diplomați de rang înalt, toți fiind animați de dorința de a contribui cu bogata lor experiență și expertiză la formularea și promovarea de către Republica Moldova a unei politici externe coerente, credibile și eficiente.

Friedrich-Ebert-Stiftung (FES) este o fundație politică social-democrată germană, scopurile căreia sunt promovarea principiilor și fundamentelor democrației, a păcii, înțelegerii și cooperării internaționale. FES își îndeplinește mandatul în spiritul democrației sociale, dedicându-se dezbaterii publice și găsirii, într-un mod transparent, de soluții social-democrate la problemele actuale și viitoare ale societății. Friedrich-Ebert-Stiftung activează în Republica Moldova din octombrie 2002.